

1. **Autor:** ks. Wojciech Cichosz, Lucyna Urbanowicz-Pluto
  2. **Tytuł:** *Źródło miłości życia rodzinnego. Kult Matki Bożej w sanktuariach kościerskich*
  3. **Źródło:** red. M. Paracki, „Studia Humanistica Gedanensia” 2012, t. 2, s. 79-99
-

ŹRÓDŁO MIŁOŚCI ŻYCIA RODZINNEGO. KULT MATKI BOŻEJ W SANKTUARIACH KOŚCIERSKICH

Matka Boża odbiera cześć w wielu sanktuariach świata¹, w każdym z nich obdarzana jest różnymi tytułami. Jednym z przejawów kultu Matki Bożej i Dzieciątka Jezus są koronacje obrazów i figur Matki Najświętszej. Wynikają one z głębokiej wiary i pobożności ludu, który pragnie w ten sposób wyrazić prawdę, że Maryja, będąc złączona ze swoim Synem w dziele odkupienia uczestniczy w Jego chwale. Maryja jest Królową, ponieważ jest Matką Chrystusa Króla, Słowa Wcielonego, w którym *zostało wszystko stworzone i to, co w niebiosach, i to, co na ziemi, byty widzialne i niewidzialne, czy Trony, czy Panowania, czy Zwierzchności, czy Władze* (Kol 1, 16). Matka Zbawiciela raduje się chwałą nieba, jako Królowa nieba i ziemi.

Zwyczaj ozdabiania koronami wizerunków Maryi otaczanych szczególną czcią narodził się, aby uczcić Jej królewską godność. Matkę Bożą w królewskiej koronie przedstawiano już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, jednak zwyczaj koronowania obrazów bądź figur Maryi upowszechnił się od Soboru w Efezie (431 r.), na którym uroczysto ogłoszono, że Najświętsza Maryja Panna jest Matką Syna Bożego, Jezusa Chrystusa. Od końca XVI wieku na Zachodzie zakonnicy i świeccy zaczęli upowszechniać zwyczaj koronowania wizerunków Maryi. Ta forma pobożności ludowej została uznana przez papieży, a szczególnym zwolennikiem koronacji był kaznodzieja kapucyński Hieronim Paolucci di Cambli z Forli (1620 r.). Szczególnego charakteru koronacje nabrały od 1630 roku, kiedy Aleksander Sforza Pallavicini z Borganovo, dziekan Kapituły Watykańskiej, przeznaczył specjalny fundusz na zakup złotych koron służących do koronacji cudownych wizerunków Matki Bożej. W 1631 roku w bazylice św. Piotra miała miejsce pierwsza uroczysta koronacja (koronami z tej fundacji) obrazu Santa Maria della Febbre. Kapituła Watykańska wydała specjalne przepisy odnoszące się do koronacji wizerunków Najświętszej Maryi Panny. Podkreślały one, iż obraz taki powinien być

---

¹ Ciekawą i udaną próbę ukazania kultu Matki Bożej na Kaszubach podjęła Lucyna Urbanowicz-Pluto w pracy magisterskiej przedstawionej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie: Lucyna Urbanowicz-Pluto, *Kult Matki Bożej na Kaszubach na podstawie wybranych sanktuariów maryjnych*, Warszawa 2008, ss. 84 (maszynopis).

od dawna czczony i słynąc cudami, a ordynariusz danego miejsca musiał potwierdzić ten fakt. W Polsce pierwsza uroczysta koronacja miała miejsce 8 września 1717 roku na Jasnej Górze, kiedy korony papieskie otrzymał obraz Matki Boskiej Częstochowskiej.

Podjęte badania kultu maryjnego w sanktuariach kościerskich wydają się nie tylko w pełni uzasadnione, ale i potrzebne, gdyż jak słusznie postuluje ks. prof. Jan Perszon: „Jeśli w minionych dziesięcioleciach badania takie, z powodów przede wszystkim politycznych, zostały zachwiane, w dobie współczesnej trzeba je podjąć ze zdwojoną energią. Idzie bowiem nie tylko o to, by ocalić od zapomnienia ginące dziedzictwo przeszłości. Sprawą wielkiej wagi jest także kształtowanie kultury nowych pokoleń, by wyrastała ona z żywej tradycji i doświadczenia przodków”². Według obecnie obowiązujących przepisów Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów koronowane mogą być tylko te wizerunki Matki Najświętszej, które odznaczają się starożytnością, cudownym charakterem i otacza je sława³. Miejsca, w których doznają czci są ośrodkiem kultu liturgicznego oraz przyczyniają się do wzrostu pobożności i chrześcijańskiej gorliwości. Obrzędu koronacji dokonuje przeważnie biskup diecezjalny. W przypadkach dotyczących wizerunków o istotnym znaczeniu kościelnym, narodowym lub regionalnym, koronacja może być dokonana „w imieniu i powagą papieża”⁴. Liturgicznego aktu koronacji dokonuje wówczas legat papieski. Koronacja obrazu Matki Bożej jest przejawem czci, dziękczynienia i miłości ludu Bożego względem Maryi. Akt koronacji obrazu Najświętszej Maryi Panny jest również wyrazem wdzięczności wiernych za rozstanie wyjątkowymi łaskami płynącymi od Boga tego miejsca, w którym obraz się znajduje, świadczy o wadze sanktuarium i znajdującego się w nim wizerunku⁵.

Kościierzyna jako jedyne miasto w Europie posiada dwa sanktuaria w jednej parafii. W Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej przy ul. 8 Marca 2 znajduje się pieta Miłosiernej Matki Bożej Bolesnej. Z kolei w kościele farnym Świętej Trójcy przy Placu Jana Pawła II, w kaplicy bocznej, znajduje się obraz Madonny Kościerskiej, który od samego początku otoczony jest szczególną czcią Kaszubów⁶. Maryja jest w tym kaszubskim mieście otaczana wielką czcią, nieustannie podnosi na duchu, uzdrawia i niesie radość. Przywiązanie wiernych do Matki

---

² J. Perszon, *Na brzegu życia i śmierci. Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia pogrzebowe i zaduszkowe na Kaszubach*, Pelplin 1999, s. 385.

³ „Wizerunki przeznaczone do koronacji powinny odznaczać się wyjątkową czcią ze strony ludu chrześcijańskiego tak, aby obrzęd koronacji był wyrazem pragnień i miłości ludu do Matki Pana” – *Obrzędy koronacji wizerunku Najświętszej Maryi Panny*, Katowice 2004.

⁴ E. Stencel, M. Szczepiński, *Sanktuarium Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin*, Wyd. Bernardinum, Pelplin 2003, s. 41.

⁵ Tamże, s. 42.

⁶ A. Banach, *Matka Boża Kościerska*, Wyd. Bernardinum, Pelplin 2003, s. 9. Zob. także: W. Cichosz, T. Krzysztof, *Kościół na ziemi kosakowskiej*, Wyd. Poligraf, TYPO 2, Warszawa 2009.

Bożej Królowej Rodzin znacznie pogłębiło się od momentu ukoronowania wizerunku koronami papieskimi, a Kościerzyna znana ze swej „bogatej tradycji kulturalnej i religijnej stała się na przełomie XX i XXI wieku ważnym ogniskiem kultu maryjnego”⁷.

Uroczysta koronacja obrazu Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin odbyła się 16 maja 1998 roku na placu Jana Pawła II. W tym dniu Madonnie Kościerskiej zostały nałożone Korony Papieskie. Najświętszą Ofiarę sprawowało trzynastu biskupów oraz stu jedenastu kapłanów z różnych stron Polski i z zagranicy. Aktu koronacji dokonali Nuncjusz Apostolski w Polsce abp Józef Kowalczyk oraz bp Jan Bernard Szłaga – Ordynariusz Pelpliński. Homilię wygłosił abp Henryk Muszyński, z pochodzenia kościerzynianin. Ponadto w uroczystości wzięli udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych i lokalnych, na czele z marszałkiem Maciejem Płażyńskim. Z całej ziemi kościerskiej przybyło 140 księży ze swymi parafianami. Obecne były także siostry zakonne i alumni Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie oraz mieszkańcy Kościerzyny⁸. Koronacja Matki Bożej Królowej Rodzin zwróciła uwagę wiernych całej Polski na charyzmat kościerskiego sanktuarium. Wydarzenie to zaowocowało większą ilością pielgrzymów udających się do tego miejsca, pragnących pokłonić się Maryi, powierzyć Jej swoje sprawy, przedstawić swe podziękowania i prośby.

1. Zarys dziejów miasta

Kościerzyna jest położona na terenie Kaszub. Najstarsza wiadomość o grodzie zwanym Costeriną pochodzi z 1284 roku, kiedy to nazwa ta pojawia się w dokumencie księcia Mściwoja II wystawionym w Słupsku. Tego roku Costerina wraz z ziemią Pirsną została nadana najstarszej córce Sambora II z Tczewa księżniczce Gertrudzie – stryjecznej siostrze Mściwoja II⁹. W jej posiadaniu Kościerzyna pozostawała do 4 września 1312 roku, kiedy to Gertruda sprzedała ziemię kościerską Zakonowi Krzyżaków¹⁰. Warto nadmienić, iż oficjalna niemiecka nazwa Kościerzyny brzmiała „Bern”, „Berent” (niedźwiedź). Kościerzyna uzyskała prawa miejskie pod koniec XIV stulecia. Podczas wojny trzynastoletniej powróciła pod panowanie polskie. W tym czasie było to niepozorne miasteczko przypominające swym wyglądem wieś. W XV wieku kościerskimi starostami byli Wejherowie, a po nich – Denhofowie. Na początku XVI wieku Kościerzyna była zaliczana zarówno pod względem liczby miesz-

⁷ *Gdy Maryja otwiera drzwi. Antologia wierszy laureatów Konkursu Poezji Maryjnej w Kościerzynie 2000-2003*, Wyd. Bernardinum, Pelplin 2004, s. 7.

⁸ Wywiad z ks. prałatem M. Szczepińskim udzielony Lucynie Urbanowicz-Pluto w dniu 7.04.2006 r.

⁹ Por. *Pommerellisches Urkundenbuch*, hrg. v. M. Perlbach, Danzig 1882, nr 384.

¹⁰ Por. K. Bruski, B. Śliwiński, *Pod rządami książąt pomorskich i zakonu krzyżackiego*, w: M. Kallas (red.), *Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, t. 1, Wyd. Errata, Toruń 1994, s. 27-56.

kańców, jak i roli gospodarczej do najmniej liczących się miast województwa pomorskiego¹¹. Centrum powiatu stała się na mocy zarządzenia z 25 maja 1818 roku wydanego w czasie zaborów przez władze pruskie, a pierwszym landratem został mianowany von Schulz (sprawował urząd zwierzchnika powiatu do roku 1826)¹². W drugiej połowie XIX wieku rozpoczął się dynamiczny rozwój miasta, które w tym okresie zaczęło się rozbudowywać. Istniało już wtedy w Kościerzynie seminarium nauczycielskie, progimnazjum męskie i szkoła dla dziewcząt¹³. Wybudowanie linii kolejowej do Gdańska przyczyniło się także do powstania w mieście browaru, fabryki tytoniu i mleczarni. Kościerzyna stała się miejscem rozwoju idei kaszubskich i prężnym ośrodkiem polskości, co wyraźnie ujawniło się podczas Powstania Styczniowego¹⁴. Wkroczenie do Kościerzyny zimą 1920 roku wojsk armii Józefa Hallera pozwoliło na rozpoczęcie polskich rządów w mieście i jego dynamiczny rozwój¹⁵.

W dniu 2 września 1939 roku Kościerzynę zajęły wojska niemieckie. Wielu księży, nauczycieli oraz urzędników zginęło podczas egzekucji lub trafiło do obozów koncentracyjnych, zaś miejscową ludność wysiedlono. Wyzwolenie Kościerzyny nastąpiło w marcu 1945 roku. Rozwój przestrzenny miasta rozpoczął się w latach sześćdziesiątych XX stulecia¹⁶. Po załamaniu gospodarczym w latach dziewięćdziesiątych, dzięki przedsiębiorczości mieszkańców, sytuacja powoli się poprawia, a działania na rzecz turystyki przyczyniają się do odzyskania dawnego znaczenia Kościerzyny w tej dziedzinie.

Kościerzyna i rejon kościerski wydały liczne osoby, które odegrały znaczącą rolę w dziejach tego regionu i Polski. Należy do nich niewątpliwie ks. Konstanty Damrot, dyrektor Katolickiego Seminarium Nauczycielskiego w Kościerzynie, znakomity pedagog, autor licznych publikacji istotnie wpływających na świadomość narodową miejscowej ludności. Z kolei ks. Szczepan Keller był współtwórcą Zakładu NMP Anielskiej – jedyne na Pomorzu w połowie XIX wieku wyższego zakładu żeńskiego. Wśród członków delegacji polskiej ludności Pomorza przekazującej w 1919 roku w Paryżu podczas konferencji pokojowej żądanie przyłączenia Pomorza do Polski, obok Antoniego Abrahama był działacz kaszubski, późniejszy trzykrotny członek Rady Miejskiej w Kościerzynie – Tomasz Rogala. Synem tej ziemi był urodzony pod Chojnicami, Niemiec z pochodzenia, Augustyn Rosentreter – biskup chełmiński w latach 1899-1926, a także urodzony w Będominie pod Kościerzyną Józef Wybicki –

---

¹¹ Por. M. Bogucka, H. Samsonowicz, *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1986, s. 116.

¹² Zob. J. Bober, *W państwie pruskim*, w: M. Kallas (red.), *Kościerzyna...*, dz. cyt., s. 83.

¹³ Por. Tamże, s. 104-105.

¹⁴ Por. J. Ellwart, *Kaszuby. Przewodnik turystyczny*, Wyd. Region, Gdynia 2001, s. 229. Zob. także: J. Bober, *W państwie pruskim*, art. cyt., s. 109.

¹⁵ Zob. M. Brzezińska, *Stosunki społeczno-gospodarcze*, w: M. Kallas (red.), *Kościerzyna...*, dz. cyt., s. 115-150.

¹⁶ Tamże.

uczestnik konfederacji barskiej, współtwórca Księstwa Warszawskiego, autor „Mazurka Dąbrowskiego”¹⁷.

2. Kościerska Królowa Rodzin

Łaskami słynący wizerunek Madonny Kościerskiej znajduje się w Kościerzynie od około 1610 roku i jest kopią obrazu Matki Bożej Śnieżnej, mieszczącego się w największym rzymskim kościele poświęconym Maryi. Świątynia ta nosi nazwę Kościoła Matki Bożej Większej, Santa Maria Maggiore, znanej również pod mianem Bazyliki Matki Bożej Śnieżnej. Znajdujący się w niej obraz „według legendy namalowany został przez św. Łukasza Ewangelistę, podobnie jak obraz Jasnogórski”¹⁸. Wizerunek Matki Bożej Śnieżnej zasłynął wieloma cudami i łaskami. Nazywano go także „zbawieniem ludu rzymskiego – *salus populi Romani*”¹⁹.

Obraz, będący dziełem nieznanego malarza, przywiózł do Kościerzyny we wspomnianym 1610 roku biskup włocławski, któremu podlegały ziemie pomorskie. Będąc w Rzymie w Bazylice Santa Maria Maggiore zabrał stamtąd kopię obrazu Matki Bożej Śnieżnej, jako nadzieję na ratunek i ocalenie dla pomorskiego ludu. Na przełomie XVI i XVII wieku skutki reformacji spowodowały bowiem na Pomorzu odejście wielu chrześcijan od kościoła rzymskokatolickiego. Obraz został umieszczony w drewnianym kościele, który spłonął w 1626 roku. Wizerunek Maryi udało się uratować i gdy w 1642 roku dzięki pomocy zakonu kartuzów wierni otrzymali nowy kościół, w „ołtarzu głównym umieszczona została kopia cudownego obrazu Matki Bożej Śnieżnej”²⁰. Od tamtego czasu cześć dla Matki Bożej w Kościerzynie nieustannie wzrastała, czego dowodem są ofiarowane przez wiernych srebrne sukienki, dziewięć srebrnych medalionów oraz ukoronowanie srebrnymi koronami postaci Matki Bożej i Dzieciątka Jezus. Jak wynika z zapisów historycznych, gdy w Kościerzynie wybuchł pożar, mieszkańcy miasta prosili Maryję o ratunek i ślubowali, że jeśli ich prośby zostaną wysłuchane, to zaczną pielgrzymować do sanktuarium w Trąbkach Wielkich. Pielgrzymki takie odbywały się do 1825 roku. Powodem ich zaprzestania były zabory, wojny napoleońskie oraz osłabienie kultu maryjnego²¹.

W latach 1914-1917 powstał w Kościerzynie nowy kościół, który służy wiernym do dnia dzisiejszego. Umieszczono w nim zabytkowy ołtarz główny oraz boczny Chrystusa

---

¹⁷ Por. M. Kallas, *Kościerzyna...*, dz. cyt., s. 207-212.

¹⁸ E. Stencel, M. Szczepiński, dz. cyt., s. 33.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, s. 20.

²¹ Por. Tamże, s. 34-35.

Ukrzyżowanego, a także ołtarz boczny z obrazem Matki Bożej z dzieciątkiem na ręku – odwzorowujący rzymski obraz Matki Bożej Śnieżnej.

W 1970 r. Biskup Chełmiński Kazimierz Józef Kowalski ustanowił w opisywanym kościele Sanktuarium Maryjne. Fakt, iż największą część wotów dziękczynnych stanowią obrączki małżeńskie sprawił, że Madonna Kościerska otrzymała miano „Matki Bożej Królowej Rodzin”. Wkrótce do Ojca Świętego – za pośrednictwem Biskupa Ordynariusza i Nuncjusza Apostolskiego – skierowano prośbę o pozwolenie na papieską Koronację. Ojciec Święty 11 stycznia 1998 roku w swoim *brewe* apostolskim wyraził zgodę na ukoronowanie obrazu Madonny Kościerskiej. Właściwy sens tytułu „Królowa Rodzin” papież Jan Paweł II ukazuje w liście do kobiet z 29 czerwca 1995 roku. Pisze w nim m.in.: „Maryja nazwała siebie służebnicą Pańską (Łk 1,38). Poprzez posłuszeństwo Słowu Bożemu przyjęła uprzywilejowane powołanie – wcale niełatwe – małżonki i matki Rodziny z Nazaretu. Oddając się na służbę Bogu, oddała się także na służbę ludzi i służbę miłości. Właśnie ta służba pozwoliła jej przeżyć doświadczenie tajemniczego, ale prawdziwego królowania. Nie przez przypadek jest wzywana jako «Królowa nieba i ziemi». Nazywa ją tak cała wspólnota wierzących, jest też nazywana Królową przez wiele narodów i ludów. To królowanie Maryi jest służeniem! To Jej służenie jest królowaniem. W ten sposób powinna być rozumiana władza tak w rodzinie, jak i w społeczeństwie i w Kościele. (...) Na tym też polega macierzyńskie królowanie Maryi. Stawszy się całkowicie darem dla swojego Syna, staje się także darem dla synów i córek całego rodzaju ludzkiego budząc najgłębsze zaufanie każdego, kto pragnie być prowadzony przez Nią po trudnych drogach życia ziemskiego do ostatecznego celu»²².

Koronacja wizerunku Maryi w kościerskim sanktuarium przyczyniła się do wzrostu pobożności maryjnej, a także ożywiła ruchy pielgrzymkowe. Wybrane bowiem przez Matkę Bożą sanktuarium jest miejscem szczególnych łask, o czym świadczy kilka ksiąg pełnych prośb i podziękowań, a także znaczna ilość dziękczynnych wotów za otrzymane łaski oraz coraz liczniej przybywający do Kościerzyny pielgrzymi. Korony zdobiące Chrystusa i Maryję wykonane są ze złota pochodzącego ze wspomnianych już wotów. Kaszubi od dawna oddają cześć Maryi w tym wizerunku i chętnie uczestniczą w nabożeństwach odprawianych ku Jej czci. Gromadzą się licznie na prywatnej modlitwie przed obrazem Madonny Kościerskiej, aby wypraszać potrzebne łaski. Oddają Jej cześć, jako Królowej i opiekunce rodzin chrześcijańskich, gdyż „Maryja jako Matka Rodziny Nazaretańskiej jest wzorem wychowawczym dla rodziców oraz dzieci, uczy żyć Ewangelią, a Jej wstawiennictwo pomaga przezwyciężyć

---

²² Jan Paweł II; *List do kobiet „A ciascuna di voi”*, Watykan 1995, 10.

trudności i wytrwać w cierpieniach”²³. Najświętsza Maryja Panna, będąc w chwale nieba, nie przestaje troszczyć się o ludzkość, lecz wstawia się za wszystkimi oczekującymi Bożej pomocy i dlatego tytuł „Królowa Rodzin” posiada głębokie uzasadnienie teologiczne. Przekonanie, iż Maryja otacza rodziny opieką przejawia się w peregrynacji obrazu Matki Bożej w rodzinach, a także w praktyce modlitwy różańcowej, w obecności licznych Jej wizerunków w chrześcijańskich domach i poświęceniu rodzin Niepokalanemu Sercu Maryi. Wielu młodych małżonków w dniu zawarcia sakramentu małżeństwa udaje się przed ołtarz lub wizerunek Matki Bożej, aby polecać się Jej opiece, a panna młoda składa Maryi swój bukiet ślubny. Wyrazem kultu Matki Bożej Królowej Rodzin jest także zwyczaj oddania Jej w opiekę nowonarodzonego dziecka.

Obraz Matki Bożej Królowej Rodzin jest namalowany olejem na płótnie o wymiarach 150 x 108 cm. Przedstawia Matkę Bożą z Dzieciątkiem zwróconą lekko w prawą stronę, ujętą frontalnie. Dzieciątko siedzi na lewej ręce Matki, obejmującej Syna dwoma skrzyżowanymi rękoma, w których trzyma chusteczkę. W lewej rączce Dzieciątko trzyma księgę, a prawą błogosławi, zaś głowy postaci zdobią korony malowane na tle nimbów. Na prawym ramieniu Madonny widnieje charakterystyczna gwiazda. Wizerunek z kościerskiego sanktuarium składa się z części środkowej o wymiarach 109 x 93 cm, która stanowi pierwotny obraz Matki Bożej Śnieżnej oraz doszytych przez malarzy gdańskich, po pożarze kościerskiego kościoła w 1626 roku, powiększających go części bocznych. Namalowano na nich później dziewięć kolistych medalionów połączonych paciorkami z wybranymi scenami różańcowymi, które, namalowane wokół postaci Maryi i dzieciątka Jezus, stanowią wyjątek w dziejach sztuki pomorskiej w I połowie XVII wieku. Są nimi: „Zwiastowanie”, „Nawiedzenie”, „Boże Narodzenie”, „Chrystus w Ogrójcu”, „Ukrzyżowanie”, „Zmartwychwstanie”, „Zesłanie Ducha Świętego”, „Wniebowzięcie i Koronacja Najświętszej Maryi Panny”²⁴. W górnej części obrazu umieszczono gołębicę symbolizującą Ducha Świętego, a po bokach – po trzy główki anielskie na skrzydłach. Wsparcie kartuzów w odbudowie spalonego kościoła i konserwacji obrazu Matki Bożej Śnieżnej wpłynęło prawdopodobnie zarówno na treść samego obrazu, jak i układ scen różańcowych.

W okresie nasilonego oddziaływania protestantyzmu i działań wojennych prowadzonych przez wojska rosyjskie, szwedzkie i polskie oraz trudności gospodarczych i społecznych na przełomie XVII i XVIII wieku, kult Najświętszej Maryi Panny w Kościerzynie nadal się rozwijał. W tym okresie ufundowano srebrne szaty oraz korony nałożone na partie metalowe

²³ E. Stencel, M. Szczepiński, dz. cyt., s. 37.

²⁴ Tamże, s. 13-15.

postaci Matki Bożej i Dzieciątka. Powstały one prawdopodobnie pomiędzy rokiem 1699 a 1705, jak na to wskazują umieszczone znaki złotnicze i miejskie Gdańska²⁵.

Sukienki Matki Bożej i Dzieciątka Jezus zostały wykonane przez Arnolda Langa, mistrza gdańskiego tworzącego w latach 1740-1761, natomiast korony są dziełem Jakuba Beckhausena. Korona Madonny przetrwała do dnia dzisiejszego, natomiast korona Dzieciątka została dorobiona później. Suknia Matki Bożej ozdobiona jest motywami symetrycznych bukietów ułożonych z liści akantu oraz dużych stylizowanych różnorodnych kwiatów. Głowę Maryi okrywa welon – jest on, podobnie jak sukienka Dzieciątka, gładki i drobno pofałdowany. Rękawy okrycia Syna są ozdobione liśćmi i kwiatami.

Obraz Matki Bożej przetrwał w późnobarokowym kościele do 1914 roku, kiedy świątynię rozebrano ze względu na potrzeby przestrzenne dużej parafii. W latach 1914-1917 powstał obecny duży neobarokowy kościół, w którym znalazł swoje miejsce dawny wystrój z kościołów wcześniejszych oraz neostylowe uzupełnienia²⁶. Świątynia, pod wezwaniem Świętej Trójcy, służy wiernym do dnia dzisiejszego.

3. Formy i przejawy kultu maryjnego w Kościerzynie

Początki kultu Matki Bożej Kościerskiej wiążą się najprawdopodobniej z powstaniem bractwa nowennowego oraz domalowaniem do obrazu dziewięciu wybranych tajemnic różańcowych. Do wzrostu pobożności maryjnej i do jej dalszego rozwoju przyczyniło się także powstanie w Kościerzynie w 1642 roku Bractwa Żywego Różańca. Rozwojowi kultu nie przeszkodził potop szwedzki ani też późniejsze działania wojenne. Czas budowy nowego kościoła w latach 1914-1917 to także okres, w którym powstało wiele pieśni i modlitw ku czci Matki Bożej²⁷. Ustanowienie przez ks. biskupa Kazimierza Kowalskiego, ordynariusza chełmińskiego, sanktuarium maryjnego w Kościerzynie istotnie wpłynęło na dalszy wzrost kultu Matki Bożej Kościerskiej. Zdaniem obecnego proboszcza parafii, ks. prałata Mariana Szczepińskiego, „można zauważyć, że przez znak kościerskiego obrazu Matka Boża ratuje małżeństwa i rodziny, którym grozi rozpad. Zachęca ona małżonków i całe rodziny, aby w kościerskim sanktuarium wyprasały sobie błogosławieństwo i szukały ratunku”²⁸.

Jak już wspomniano, kult Madonny Kościerskiej znacznie wzrósł po koronacji obrazu. Od tego wydarzenia corocznie 10 czerwca licznie udają się do Niej wierni na odpust parafialny w uroczystość Trójcy Świętej i 2 lipca na Święto Królowej Rodzin. Szczególną datą dla

---

²⁵ Por. Tamże, s. 18-19.

²⁶ Por. Tamże, s. 23.

²⁷ Tamże, s. 34-35.

²⁸ Wywiad z ks. prałatem Marianem Szczepińskim udzielony Lucynie Urbanowicz-Pluto w dn. 7.04.2006 r.

mieszkańców Kościerzyny jest także dzień 22 września, ponieważ w tym dniu obchodzona jest uroczystość ogłoszenia Matki Bożej Patronką Kościerzyny. W krótkim bowiem czasie po koronacji obrazu władze miasta wystąpiły do biskupa ordynariusza diecezji pelplińskiej z prośbą, aby przedstawił na Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski propozycję przyznania Królowej Rodzin tytułu Patronki Kościerzyny. W dniach 23-24 czerwca 2000 roku we Wrocławiu, podczas 306. sesji Episkopat ustosunkował się do tej propozycji przychylnie. Prymas Polski kardynał Józef Glemp przesłał w tej sprawie stosowne pismo do prefekta Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów²⁹. Dziękczynne wota za otrzymane łaski w postaci kilkunastu par srebrnych i złotych obrączek były świadectwem, że Matka Boża uratowała wiele skłóconych małżeństw i rodzin. Kustosz sanktuarium, ks. prałat Marian Szczepiński, odczytał to jako wyraźny znak czasu i poprosił biskupa ordynariusza o nadanie sanktuarium tytułu Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin. W dniu 7 czerwca 1997 roku biskup wydał dekret o nadaniu tego tytułu. W dniu 22 września 2001 roku po uroczystościach w Urzędzie Miasta w Kościerzynie, w kościele parafialnym pod wezwaniem Trójcy Świętej, w którym znajduje się Sanktuarium Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin, została odprawiona uroczysta Msza święta koncelebrowana, której przewodniczył Ordynariusz Diecezji Pelplińskiej ks. Biskup Jan Bernard Szłaga. Szczególnie podniosłym momentem było złożenie aktu zawierzenia u stóp Matki Bożej. Patronat Maryi nad Kościerzyną to nie tylko opieka nad miastem i każdym jego mieszkańcem, ale także zobowiązanie, aby wiernie Ją naśladować i podjąć dziedzictwo wiary. W sobotnie popołudnie 9 marca 2002 roku delegacja diecezji pelplińskiej wyraziła podziękowanie Ojcu Świętemu za ustanowienie nowej diecezji i złożyła w darze kopię obrazu Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin.

W kościerskim sanktuarium, jak twierdzi ks. prałat Marian Szczepiński, „wciąż zdarzają się cuda”³⁰. U stóp Kościerskiej Pani wielu małżonków z Kościerzyny i innych zakątków kraju szuka rady, pomocy i pocieszenia. Madonna Kościerska hojnie obdarza łaskami nawet tych, których więzi z Kościołem zanikły, tak jak miało to miejsce w przypadku pewnego mężczyzny z Gdańska, który podczas wizyty służbowej odwiedził Królową Rodzin. O przemianie, jaka się w nim dokonała poinformował ks. proboszcza. Opisał ją następującymi słowami: „Gdy wyszedłem ze świątyni coś we mnie drgnęło, uświadomiłem sobie, że do tej pory wiodłem życie niegodne człowieka. Po pięćdziesięciu latach bezbożnego życia wyspowałem się i pragnę wynagrodzić Bogu i ludziom wyrządzone przeze mnie krzywdy”³¹.

---

²⁹ Por. Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

Z kolei jedna z matek w liście do ks. prałata M. Szczepińskiego opisała bardzo ciężki stan syna chorego na raka i dołączyła poświadczenie lekarskie z opisem choroby. Podczas długotrwałego leczenia matka namówiła go, aby w drodze do szpitala wstąpił do kościoła. Młody człowiek – zgodnie z sugestią matki – gorąco się modlił przed obrazem Matki Bożej Kościerskiej. Podczas kolejnych badań lekarz opisując stan chorego, stwierdził, iż choroba się cofnęła³².

Królowa Rodzin otacza swoją opieką parafian, a oczywistym przykładem działania Opatrzności za pośrednictwem Maryi są liczne powołania kapłańskie i zakonne. W każdą środę o godzinie 21⁰⁰ w Sanktuarium Matki Bożej Królowej Rodzin odbywa się apel jasnogórski. Według relacji ks. M. Szczepińskiego „stało się już tradycją, że tego dnia spotykamy się na modlitwie dziękczynnej za koronację Matki Bożej”³³. W każdą sobotę po Mszy świętej o godzinie 8³⁰ odmawiana jest nowenna do Matki Bożej Królowej Rodzin. Do Maryi zanoszone są modlitwy w intencji Ojca Świętego, o pokój, o zgodę w rodzinach. W Roku Jubileuszowym 22 października małżonkowie z całej diecezji pelplińskiej w obecności biskupa ordynariusza odnowili przyrzeczenia małżeńskie.

Wierni o uzdolnieniach artystycznych zainspirowani obecnością Maryi w Kościerskim Sanktuarium wypowiadają się ku Jej chwale w różnych dziedzinach sztuki. W dniu 20 maja 2000 roku w parafii Świętej Trójcy w Kościerzynie odbył się I Konkurs Poezji Maryjnej, nazywany także świętem poezji maryjnej, zorganizowany przez tę parafię oraz kościerski oddział Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Celem konkursu jest popularyzacja sanktuariów maryjnych na Kaszubach i Pomorzu. Ta forma kultu Matki Bożej umożliwia wyrażanie Jej czci poprzez rozwijanie twórczych możliwości i zdolności artystycznych zarówno dzieci, młodzieży, jak i osób dorosłych. Zachęciło to organizatorów do przeprowadzania co roku w maju kolejnych edycji konkursu poezji maryjnej, co zaowocowało powstaniem wielu pięknych wierszy sławiących Maryję. Zostały one wydane w tomiku noszącym tytuł „Gdy Maryja otwiera drzwi. Antologia wierszy laureatów Konkursu Poezji Maryjnej w Kościerzynie 2000-2003” (wyd. Bernardinum, Pelplin 2004).

Kult Maryi w Kościerzynie, tak w przeszłości jak i w czasach współczesnych, jest owocem nie tylko pobożności i wysiłku duchownych, ale także religijności katolików świeckich, a szczególnie rodziców, którzy troszczą się o czynne uczestnictwo swoich dzieci w Eucharystii oraz nabożeństwach ku czci Matki Jezusa Chrystusa. Dzięki takiej postawie

---

³² Urząd Miasta Kościerzyna, *Sanktuarium Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin*, <http://www.koscierzyna.gda.pl/414.artykul.html>, [dostęp: 14 kwietnia 2010 r.]

³³ Wywiad z ks. prałatem Marianem Szczepińskim udzielony Lucynie Urbanowicz-Pluto w dn. 7.04.2006 r.

dorosłych cześć dla Matki Bożej przekazywana jest z pokolenia na pokolenie, a Madonna Kościerska w szczególny sposób króluje w kaszubskich rodzinach.

3.1. Matka Współczująca – pieta kościerska

Ważnym ośrodkiem kultu jest drugie kościerskie sanktuarium – Matki Bożej Bolesnej, w którym znajduje się droga sercom mieszkańców miasta, słynąca łaskami Pieta. Bliskość współczującej Matki niejednokrotnie pozwala udającym się do Niej wiernym przetrwać trudne momenty życia i właściwie odczytywać sens cierpienia. Jak zauważa m. Maria Macieja, „Dziwne losy figury świadczą o tym, że to sam Bóg wybrał Jej miejsce na zamieszkanie i odbieranie czci”³⁴.

W Kościerzynie przy ulicy 8 Marca od 1936 roku mieści się okazały gmach zwany Zakładem, w którym obecnie znajduje się Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Tadeusza Kościuszki, a obok niej klasztor Sióstr Niepokalanek i połączona z nim kaplica Niepokalanie Poczętej Matki Boskiej Anielskiej, wybudowana w stylu neoromańskim w 1871 roku według projektu architekta Obucha z Gniewa³⁵. Współczesny wystrój kaplicy jest dziełem gdańskich artystów-plastyków, Elżbiety Szczodrowskiej-Peplińskiej oraz Roberta Peplińskiego i pochodzi z końca lat siedemdziesiątych. Jest to harmonijne dzieło, w którym jego twórcy umiejętnie połączyli piękno dawnej architektury z nowoczesnością. Sprowadzone z Monachium bogato zdobione witraże i Droga Krzyżowa z terakoty, wykonana w pracowni Jansena w Kolonii, pozostały z XIX-wiecznego wystroju kaplicy. Słynąca łaskami gotycka figura Matki Bożej Bolesnej jest najcenniejszym zabytkiem świątyni.

Pieta jest dziełem jednego z lepszych artystycznie warsztatów pomorskich i pochodzi z pierwszego ćwierćwiecza XV wieku. Jest to rzeźba polichromowana o wysokości 58,5 cm i wadze 50 kg. Polichromia z końca XIX wieku istotnie zniekształciła artystyczny wyraz dzieła. Rzeźba sprawia wrażenie lekkości i kruchości, jest nieduża i misternie wykonana. Przedstawia Maryję siedzącą na czarnym tronie i trzymającą na kolanach Jezusa. Madonna podtrzymuje prawą ręką ciało Chrystusa na wysokości szyi i pleców; patrzy na martwego Syna. Jej twarz jest dziewczęca, pomimo widocznego na niej bólu³⁶. Głowa Zbawiciela o ciemnobrązowych włosach, w koronie cierniowej, osuwa się ku ziemi. Jego ręce są ułożone równolegle – lewa spoczywa na przedramieniu Matki, prawa podtrzymywana jest jej lewą ręką. Na ciele Chrystusa wyraźnie zarysowuje się duża rana w boku, widnieje pięć ran wraz

³⁴ M. Maria Macieja, *Koronacja Matki Bożej Bolesnej*, <http://www.niepokalanki.pl/index.php?op=sanktuaria&pop=0202>, [dostęp: 14 października 2010 r.]

³⁵ Por. *Pieta Kościerska*, Wyd. Margrafen, Kościerzyna 1998, s. 8.

³⁶ Por. Tamże.

z wpływającymi z nich kroplami krwi. Białe perizonium o złotych krawędziach osłania biodra Chrystusa. Kolorystyka rzeźby nawiązuje do średniowiecznej symboliki, zgodnie z którą czerwień jest symbolem miłości, cierpienia oraz królewskiej godności, natomiast biel i błękit symbolizuje czystość i niewinność³⁷. Postać Matki Bożej okrywają obfite, pięknie ułożone fałdy szat. Ciemnoniebieski płaszcz Maryi pokryty jest złotymi gwiazdkami i wykończony złotą lamówką. Pod płaszczem widoczna jest podszewka w kolorze jasnokarminowym.

Pieta w sztuce średniowiecznej należała do najbardziej popularnych przedstawień. Termin włoski *pietà* (miłosierdzie, litość) jest odpowiednikiem łacińskiego *Pietas*, który stanowi skrót nazwy *Domina nostra de Pietate*, stosowanej w średniowieczu na oznaczenie siedzącej Madonny, trzymającej na kolanach ciało Jezusa³⁸. W ten sposób została przedstawiona także kamienna gotycka Pieta z Kościerzyny. Autor rzeźby i pierwsze miejsce jej pobytu nie są znane. Znalaziono ją w Chełmie nad Wisłą, zakopaną w ziemi w pobliżu kościoła św. Jana.–Została powierzona siostrze benedyktynek, które otoczyły ją czcią i za Jej pośrednictwem wypraszały u Boga wiele łask. Po kasacie klasztoru benedyktynek w 1822 roku siostry przeniosły się do swego folwarku w Bysławku, a z kościoła zabrały jedynie słynącą łaskami Pietę. Umieściły ją w bocznej kaplicy kościoła, gdzie została otoczona głęboką czcią, zarówno przez siostry benedyktyнки jak i przez miejscową ludność powierzającą Jej swoje troski. W Bysławku znane były odpusty związane z kultem Matki Bożej Bolesnej. Po śmierci ostatniej benedyktyнки, Aniela Melszyńska, przełożona klasztoru Sióstr Miłosierdzia w Chełmie, zabrała Pietę z Bysławka i przywiozła do Chełma nad Wisłą na jej dawne miejsce³⁹.

W 1863 roku z inicjatywy ks. kan. Juliana Prądzyńskiego i jego siostry Klementyny Łaszewskiej powstał w Kościerzynie Zakład Wychowawczo-Naukowy, którego przełożoną została Aniela Melszyńska. Nie chciała rozstawać się z figurą Matki Bolesnej i zwróciła się z prośbą do ks. biskupa Jana Marwicza, ówczesnego ordynariusza diecezji chełmińskiej, o zgodę na przeniesienie Piety do Kościerzyny. Początkowo figura została umieszczona w kaplicy domowej Zakładu, a w 1871 roku w nowo wybudowanej kaplicy publicznej. U stóp Matki Bożej Bolesnej gromadzili się licznie nauczyciele, wychowanki Zakładu, okoliczni mieszkańcy oraz dzieci uczęszczające tutaj na katechizację⁴⁰. Kierownictwo Zakładu zmieniało się kilkakrotnie z powodu represji władz pruskich, ale dzięki opiece i orędownictwu Maryi

---

³⁷ Zob. W. Cichosz, E. Pankowska-Siedlik, *Teologiczna pedagogia ikony na przykładzie Trójcy Świętej Andrieja Rublowa*, „Studia Gdańskie”, 2009, t. XXIV, s. 123.

³⁸ Por. J. Więckowiak, *Piety Pomorskie w rzeźbie, malarstwie i złotnictwie*, Wyd. Bernardinum, Pelplin 2002, s. 41.

³⁹ Por. *Pieta Kościerska*, dz. cyt., s. 12.

⁴⁰ Por. Tamże, s. 14.

nigdy nie doszło do zamknięcia placówki. Podczas II wojny światowej Pieta została ukryta na plebanii parafii Świętej Trójcy. Ks. Mathias Stein, Niemiec, ówczesny proboszcz parafii, żarliwie modlił się do Matki Bożej Bolesnej zapewniając wiernych, że Kościerzyna ocaleje, ponieważ jest pod Jej szczególną opieką. Maryja nie zawiodła swoich parafian i miasto rzeczywiście ocalało⁴¹. W 1958 roku ludność Kościerzyny z proboszczem ks. S. Chudzińskim, złożyła publiczny hołd Matce Bożej Bolesnej, wyrażając w ten sposób podziękowanie za ocalenie miasta w czasie I i II wojny światowej. Figura na specjalnym feretronie została przeniesiona do kościoła parafialnego p.w. Świętej Trójcy, gdzie pozostawała przez całą dobę⁴².

W 1946 roku ks. biskup Józef Kowalski, ówczesny ordynariusz diecezji chełmińskiej, powierzył Zgromadzeniu Sióstr Niepokalanek opiekę nad kaplicą oraz Zakładem. Społeczny Dom Dziecka oraz szkoła podstawowa i gospodarcza prowadzone przez siostry gromadziły dziewczęta z różnych stron Polski, które wychowywały się tutaj pod opieką najlepszej z Matek. Gorliwym czcicielem Matki Bożej Bolesnej był kapelan Zakładu, ks. Roman Tartyło. Krzewił nabożeństwo do Maryi i zachęcał wiernych do ufności w Jej przemożne orędownictwo.

Współcześnie kult Matki Bożej Bolesnej nadal się rozwija. U stóp Maryi gromadzą się nie tylko mieszkańcy Kościerzyny i okolic, ale także odwiedzają ją wierni z różnych stron Polski i z zagranicy. Świadczy o tym licząca kilka tomów Księga łask i podziękowań oraz kilkaset wotów z dołączonymi do nich podziękowaniami. Wierni często kierują prośby do sióstr Niepokalanek o modlitwę, medaliki i obrazki Piety⁴³.

15 września – w rocznicę poświęcenia Zakładu – obchodzony jest odpust ku czci Matki Bożej Bolesnej. Uroczystości rozpoczynają się uroczystą procesją eucharystyczną z kościoła parafialnego Świętej Trójcy do kaplicy Sióstr Niepokalanek. Po niej następuje trwające do północy czuwanie modlitewne, które kończy Eucharystia. 15 września, po nabożeństwie dziękczynno-błagalnym, celebrowana jest suma odpustowa. Ponadto 15 dnia każdego miesiąca podczas nabożeństwa połączonego z Eucharystią gromadzą się wierni pragnący uczcić Matkę Bożą Bolesną i przedstawić Jej swoje podziękowania i prośby⁴⁴.

3.2. Koronacja figury

Korony dla Pana Jezusa i Jego Matki, Ojciec Święty Jan Paweł II poświęcił w 2001 roku, zaś Kongregacja ds. Kultu wydała stosowny dekret koronacyjny. Sama koronacja słynącej łaskami Piety z Kościerzyny miała miejsce 8 czerwca 2002 roku. W przeddzień

---

⁴¹ Por. Tamże, s. 13.

⁴² Por. J. Więckowiak, dz. cyt., s. 115.

⁴³ Por. *Pieta Kościerska*, dz. cyt., s. 15.

⁴⁴ Por. Tamże, s. 16.

uroczystości wieczorem, po Mszy św. w kaplicy klasztornej procesjonalnie przeniesiono cudowną figurę do kościoła parafialnego, w którym nastąpiło całonocne czuwanie różnych stanów. W dniu koronacji (8 czerwca – sobota) na placu Jana Pawła II, zgromadziło się aż 6.000 pielgrzymów, wśród nich, w imieniu Ojca Świętego, ks. kardynał Józef Glemp – Prymas Polski oraz biskupi: Jan Bernard Szlaga, Zygmunt Pawłowicz, Tadeusz Gocłowski, Marian Gołębiowski, Marian Przykucki, Piotr Krupa, Andrzej Śliwiński oraz ponad 100 kapłanów. Do Uroczystości uświetniły dwa chóry parafialne: mieszany i dziewczęcy oraz dwie orkiestry. Podczas koronacji ks. Prymas nałożył koronę Matce Bożej, która zabłysła w promieniach południowego słońca. Natychmiast po akcie koronacyjnym niebo zakryły chmury, a jaskółki krążyły coraz niżej, jednak do wieczora nie spadła nawet kropla deszczu. Jak twierdzą siostry Niepokalanki „była to niewątpliwie zasługa Królowej, która zadbała o to, by dzień Jej koronacji był pogodny mimo ulewnego deszczu wokoło”⁴⁵.

Podczas uroczystości koronacyjnych miały miejsce trzy procesje. Pierwsza po Mszy świętej wieczornej z kaplicy Matki Bożej Anielskiej do kościoła parafialnego. Za krzyżem i ministrantami szły dzieci pierwszokomunijne, w dalszej kolejności chorągwie i feretrony, potem siostry z różnych zgromadzeń zakonnych oraz siostry niepokalanki w bieli i szafirze, następnie księża. Jak podaje s. Maria Macieja, „feretron z cudowną figurą nieśli mężczyźni. Orkiestra grała na przemian ze śpiewem ludu. Dekoracje we wszystkich oknach i witrynach sklepowych świadczyły o dobrym przygotowaniu miasta do tego niezwykłego wydarzenia. Wprawdzie 4 lata temu odbyła się tu koronacja cudownego obrazu Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin”⁴⁶, ale Pietę z kaplicy Matki Boskiej Anielskiej mieszkańcy miasta i okolic uważają za starszą i wcześniej uznawaną za cudowną. Zgodnie z panującym przekonaniem powinna zostać ukoronowana już dawno.

Z kościoła parafialnego na plac Jana Pawła II, gdzie odbyła się uroczystość koronacyjna prowadziła druga procesja, o bardziej uroczystym charakterze: „za krzyżem i ministrantami szły dziewczęta i chłopcy w strojach kaszubskich, następnie sztandary świeckie i chorągwie kościelne, siostry zakonne z różnych zgromadzeń w liczbie ok. 80, a za nimi ponad 50 niepokalanek umundurowanych jak poprzednio na biało-szafirowo, dalej szło ok. 120 księży i za nimi Matka Boża Bolesna – ukoronowana, tym razem również niesiona przez mężczyzn. Wprawdzie w przeddzień ustalone były dwie a nawet trzy zmiany siostr do niesienia figury w procesji, jednakże po próbie, kiedy 4 siostry usiłowały podnieść feretron z figurą, a ten nie

---

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże.

drznął (figura waży 60 kg, a feretron ok. 20 kg)⁴⁷ – podjęto decyzję, że figurę będą nieśli mężczyźni. Przy dźwiękach tej samej orkiestry i w tym samym składzie przeszła trzecia, najdłużej trwająca, procesja od placu Jana Pawła II do klasztoru Sióstr Niepokalanek. Towarzyły jej „dźwięki dzwonów parafialnych, które majestatycznie odprowadzały figurę koronowaną, a następnie rozbrzmiały nikłe, niby sygnaturki – dzwony klasztorne”⁴⁸. Matka Boża Bolesna stanęła przed ołtarzem, a do kaplicy weszli tylko księża i Siostry Niepokalanki, ponieważ nie było miejsca dla nikogo oprócz delegacji miasta, która ku zaskoczeniu wszystkich złożyła u stóp cudownej figury wotum od mieszkańców Kościerzyny: serce z bursztynu otoczone srebrną koroną z cierni. Jest to drugie wotum dla Matki Bożej Bolesnej – pierwsze otrzymała od Ojca Świętego Jana Pawła II, który podczas poświęcenia rok wcześniej koron ofiarował Jej różaniec z pereł ze srebrnym łańcuszkiem⁴⁹. Koronacja Matki Bożej Bolesnej była wielką manifestacją pobożności maryjnej na ziemi kościerskiej oraz świadectwem wiary i przywiązania do Maryi kaszubskiego ludu i przybyłych na tę uroczystość gości.

4. Sanktuaria kościerskie ogniskiem żywego kultu maryjnego

Koronacja figury Matki Bożej Bolesnej oraz Matki Bożej Królowej Rodzin ściąga do kościerskich sanktuariów rzesze pielgrzymów, którzy przybywają tutaj ze swoimi radościami i smutkami. Gromadzą one małżeństwa i rodziny przeżywające trudności, kryzysy, a także wielu cierpiących i chorych proszących o łaskę uzdrowienia. Pielgrzymują też ludzie młodzi w chwilach podejmowania ważnych życiowych decyzji⁵⁰. Odwiedzają te święte miejsca także biskupi z różnych stron Polski i świata, a wśród nich m.in.: Arcybiskup Hamburga Ludwig Averkamp, biskup z Tanzanii Severine Nivemugizi, biskup Livorno z Toskanii i wielu innych.

W Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej 15 dnia każdego miesiąca odmawia się różaniec, odprawiana jest Msza święta w intencji czcicieli Matki Bolesnej oraz o wysłuchanie zanoszonych do Niej próśb. Duża liczba wiernych przybywa na uroczystości odpustowe przypadające 15 września jak również z okazji odpustów w sąsiednim sanktuarium Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin obchodzonych 2 lipca (jeśli święto przypada w sobotę, a jeśli w inny dzień to jest przenoszone na najbliższą sobotę przypadającą po tej dacie). Ponadto w parafii Świętej Trójcy są jeszcze dwa odpusty: 4 grudnia – świętej Barbary i 14 września – podwyższenia Krzyża Świętego. Uroczystości odpustowe gromadzą wiernych

---

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Por. Tamże.

⁵⁰ Wywiad z ks. prałatem Marianem Szczepińskim udzielony Lucynie Urbanowicz-Pluto w dn. 07.04.2006 r.

z Kościerzyny i okolicznych miejscowości: Lipusza, Łubiany, Wąglikowic, Grabowa, Rekownicy, Skorzewa i Nowej Karczmy, a także z bardziej odległych stron Polski. Przybywający na nie w duchowej łączności z Matką Bożą pragną pogłębić swoje życie religijne⁵¹. Odpusty pełnią rolę religijną, ale przyczyniają się także do integracji społeczności, wzmocnienia więzi rodzinnych, wymiany myśli i doświadczeń.

Wśród licznych przedsięwzięć podejmowanych w kościerskich sanktuariach na szczególną uwagę zasługuje „Światowy Dzień Młodzieży Stacja Diecezjalna” organizowany w Niedzielę Palmową. Z tej okazji w Kościerzynie bardzo licznie gromadzą się młodzi ludzie z całej diecezji. W programie uroczystości jest m.in. procesja z palmami i Msza święta pod przewodnictwem Biskupa Diecezjalnego, posiłek, występy zespołów muzycznych. Ponadto młodzież co roku otrzymuje jakąś pamiątkę, na przykład.: świecę, dziesiątek różańca, specjalny folder, w którym zostało umieszczone przesłanie Ojca Świętego do młodzieży. Charyzmat kościerskiego sanktuarium sprzyja organizowaniu w tym świętym miejscu Diecezjalnego Dnia Matki, który odbywa się na placu Jana Pawła II 26 maja. Porządek uroczystości obejmuje Mszę św. pod przewodnictwem Księdza Biskupa Ordynariusza, dziecięcy program artystyczny, puszczanie gołębi, a także drobne prezenty dla matek. Przeżywanie w tak uroczystej formie tego wyjątkowego dnia dostarcza mamom wiele radości i wzruszeń.

Maryja, zarówno w obrazie Madonny Kościerskiej jak i w figurze Matki Bożej Bolesnej, jest coraz bardziej znana jako słynąca łaskami. W Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej liczba zgromadzonych wotów przekracza 400, natomiast ponad 200 złożono u stóp Królowej Rodzin. Są one w zdecydowanej większości niemymi świadkami doznanych łask. Oprócz wspomnianych wcześniej wyjątkowych łask przypisywanych Matce Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin dotyczących nawrócenia oraz uzdrowienia z choroby nowotworowej są jeszcze inne. W Wielkim Tygodniu, jak wspomina kustosz kościerskiego sanktuarium, miał miejsce wypadek, w wyniku którego jedna osoba w stanie śmieci klinicznej trafiła do szpitala. Diagnoza lekarzy nie pozostawiała złudzeń na powrót do zdrowia. Rodzina ciężko poszkodowanego w wypadku poprosiła o Mszę świętą przed obrazem Madonny Kościerskiej, która została odprawiona w Wielką Sobotę. Pomimo braku nadziei chory odzyskał zdrowie⁵².

U Sióstr Niepokalanek znajdują się świadectwa wielu łask otrzymanych za pośrednictwem Matki Bożej Bolesnej. Dwa z nich zasługują na szczególną uwagę. Pierwsze dotyczy uzdrowienia dziecka z ciężkiej choroby. Przypadek ten następująco opisują rodzice dziecka: „Dnia 25 maja 1978 r., w Święto Bożego Ciała, przyjechaliśmy do krewnych do Nowego Są-

---

⁵¹ Tamże.

⁵² Tamże.

cza na I Komunię św. ich syna. Po Mszy św. poszliśmy razem do rodziny posilić się. Starsi przygotowywali obiad, a dzieci, tj. syn i córka z kuzynem, poszły na spacer oglądać wioskę indiańską. W czasie tego spaceru nasza 8-letnia córka Magdalena weszła na drewniany mostek znajdujący się na placu zabaw, a przy schodzeniu z niego spadła na betonowy chodnik. Nieprzytomne dziecko zawieźliśmy do szpitala przypadkowo spotkaną i zatrzymaną taksówką. Prześwietlenie wykazało złamanie łuski kości skroniowej i ciemieniowej przechodzące na kość czołową i potyliczną po stronie lewej. Stan dziecka określono jako bardzo ciężki. Dopatrzone się silnego wstrząsu i wstrząśnienia mózgu. Nie chcąc mieć radości w rodzinie, która przeżywała I Komunię św., czekając na rozmowę z lekarzem poszliśmy do kaplicy Sióstr Niepokalanek w Białym Klasztorze. Siostry miały różaniec, a myśmy modląc się płakali, nie mogąc pogodzić się z tym nieszczęściem. Po pół godzinie wyszliśmy z kaplicy, za nami wyszła siostra przełożona, która zapytała się co się stało, a dowiedziawszy się o przyczynie naszych łez przyniosła medaliki Matki Boskiej Bolesnej z Kościerzyny i obrazek z modlitwą, obiecała, że Siostry będą się modlić, ale żebyśmy i my nie ustawali w wierze i nadziei, że Matka Boża może uratować nasze ukochane dziecko. I tak się też stało. Choć w ciągu pierwszego tygodnia pobytu dziecka w szpitalu codziennie słyszeliśmy od lekarza: stan dziecka jest bardzo ciężki. Pod koniec pierwszego tygodnia stan zdrowia dziecka jeszcze się pogorszył, gdyż doszło poważne zapalenie opon mózgowych. Ale wszyscy modlili się bardzo gorąco i Matka Boża nas wysłuchiwała, i pokierowała leczeniem dziecka tak, że po miesiącu dziecko nasze wróciło do domu zdrowe, bez żadnych obciążeń pourazowych. Składamy Jej za to gorące, płynące z całego serca podziękowanie”⁵³.

Drugie świadectwo dotyczy uzdrowienia z długotrwałej i ciężkiej choroby osoby dorosłej. Brzmi ono następująco: „Dziękuję Ci, Matko Najświętsza, za uzdrowienie z ciężkiej choroby, która dręczyła mnie od piętnastego roku życia. Wszelkie starania lekarskie nie pomogły – lekarze powiedzieli: choroba jest nieuleczalna. Chorowałam do 50 roku życia i żadnej poprawy nie było, tylko zawsze gorzej. Wtedy zaczęłam się modlić gorąco z matką moją ziemską do Matki Bożej Bolesnej, której figura przybyła do fary w 1958 r. na odpust. Błagałam Matkę Bożą o wyleczenie mnie z tej strasznej choroby (epilepsji) i prośba moja została wysłuchana, bo dziś jestem już zupełnie zdrowa i to już dłuższy czas, bo prawie 17 lat. Mogłam wypracować sobie ciężką pracę rentę i mam własne mieszkanie. To wszystko zawdzięczam czulej opiece Matki Bożej Bolesnej – za co z całego serca jeszcze raz dziękuję i proszę o dalszą opiekę”⁵⁴.

---

⁵³ *Pieta Kościerska*, dz. cyt., s. 32-33.

⁵⁴ Tamże, s. 39.

Wielu mieszkańców Kościerzyny i okolic zawdzięcza Matce Bożej Bolesnej swoje ocalenie podczas wojny. Najbardziej dostrzegalnym wotum są licznie gromadzący się u stóp Maryi wierni, których serca przepelnione są wdzięcznością. O żywotności kultu świadczy również twórczość religijna. Na uwagę zasługują Nowenna do Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin oraz Nowenna do Matki Bożej Bolesnej, pieśni z okazji koronacji oraz wiele innych. W związku z organizowanym w parafii Świętej Trójcy Konkursiem Poezji Maryjnej powstało wiele pięknych wierszy, które są także odzwierciedleniem rozwijającego się Jej kultu. Cześć dla Maryi w sanktuariach kościerskich, jak na to wskazują przytoczone przykłady, charakteryzuje się różnorodnością form i wskazuje, że są one ogniskiem żywego kultu Matki Bożej. Maryja jest wzorem dla swych czcicieli jak żyć w łączności z Chrystusem, jak rozwijać i umacniać swoją wiarę.

Zakończenie

Obserwując życie religijne mieszkańców tego regionu można zauważyć, iż kościerskie sanktuaria integrują pierwiastki duchowe parafii, dekanatu kościerskiego i okolic. Posiadają one też wszystkie cechy lokalnego dynamicznego i żywego centrum kultu Matki Bożej. Istotną rolę w oddawaniu czci Madonnie Kościerskiej odgrywają organizowane pielgrzymki z Kaszub i bardziej odległych stron Polski. Ich liczebność świadczy o rozpiętości kultu i oddziaływaniu sanktuariów. Do ożywienia ruchu pielgrzymkowego przyczyniły się wspomniane koronacje wizerunku i figury. W ten sposób sanktuaria kościerskie stały się bardziej prężne i bliskie sercom wiernych. Cześć dla Matki Bożej Królowej Rodzin rozwija się w Kościerzynie od czterech wieków, natomiast hołd Matce Bożej Bolesnej na kościerskiej ziemi wierni oddają znacznie krócej, bo od 1863 roku. Kult obu wizerunków dojrzał przez wiele lat, a jego żywotność przyczyniła się do ukoronowania obrazu i piety koronami papieskimi oraz ogłoszenia Matki Bożej Królowej Rodzin patronką Kościerzyny..

Na podkreślenie zasługuje chrystocentryzm kultu maryjnego w Kościerzynie, szczególnie widoczny właśnie podczas pielgrzymek. Głoszenie Słowa Bożego, sprawowany sakrament pokuty, a przede wszystkim uczestnictwo w uczcie eucharystycznej to moment kulminacyjny uroczystości odpustowych ukazujący kult Matki Bożej we właściwym odniesieniu do Jedyne go Pośrednika – Jezusa Chrystusa, bowiem przez „Eucharystię sanktuarium staje się Wieczernikiem ludu Bożego”⁵⁵. Wierni gromadzą się przed wizerunkami Maryi w Kościerzynie w przekonaniu, że jest to szczególne miejsce uwielbienia Chrystusa, a kult

---

⁵⁵ J. Więckowiak, *Królowa polskiego morza*, Wyd. Stella Maris, Gdynia 1992, s. 66.

Madonny Kościerskiej przekazywany jest z pokolenia na pokolenie. Wynikiem kultywowania tej tradycji jest czynny udział dzieci i młodzieży w Eucharystii, uroczystościach i nabożeństwach ku czci Matki Bożej. Fakt ten świadczy o istnieniu w diecezji pelplińskiej rodzin kroczących drogą wskazaną przez Boga. Istotną rolę w ich kształtowaniu pełnią niewątpliwie kościerskie sanktuaria maryjne, a w szczególności Królowa Rodzin. Duży wpływ na rozwój religijności młodego pokolenia wywierają także Siostry Niepokalanki, które opiekują się Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej oraz prowadzą katechizację dzieci, uczą, jak czcić i naśladować Maryję i jak od najmłodszych lat żyć w przyjaźni z Bogiem.

Wskazane powyżej przejawy kultu maryjnego świadczą o wzrastającym oddziaływaniu kościerskich sanktuariów na życie religijne wiernych tego regionu. W nich budzą się nadzieje na przyszłość i życie w pokoju. Wierni zgromadzeni w Kościerzynie wpatrzeni w oblicze Matki i Syna wyrażają przekonanie, że Maryja jest ich przyszłością, nadzieją, światłem i mocą pokoleń.

SUMMARY

The Worship of Our Lady in Sanctuaries in Kościerzyna

The worship of Our Lady Queen of Families in Kościerzyna has been developing for four centuries, whereas Our Lady of Sorrows has been worshipped in this area for a shorter time, since 1863. The cult of these two likenesses has been growing for many years, and its strength contributed to their crowning with papal crowns and declaring Our Lady Queen of Families the patron of Kościerzyna. While observing the religious life of the inhabitants of this region it can be noticed that sanctuaries in Kościerzyna bring together the spiritual elements of the parish and the deanery. They also have all the features of a local, dynamic and living centre of the cult of Our Lady. Pilgrimages are an integral part of the worship of Our Lady in Kościerzyna, and their number bears testimony to the range and influence of the sanctuaries.

Christocentrism of the cult of Our Lady in Kościerzyna is definitely worthy noticing. The faithful gather in front of the paintings of Our Lady convinced that this a place where Christ is especially worshipped and the cult of Our Lady of Kościerzyna is handed down from generation to generation. One of the results of cultivating this tradition is active participation of children and young people in the Eucharist, and celebrations and services dedicated to Our Lady. This proves that in the Diocese of Pelplin there are families who follow the path shown by God. The aforementioned manifestations of the cult of Our Lady indicate that the sanctuaries in Kościerzyna have an increasing influence on the religious life of people who live

in this region. They are the hope for the future and for life in peace. The faithful gathered in Kościerzyna, looking at the face of the Mother and the Son express the belief that Our Lady is their future, hope, light and the strength of generations.

Bibliografia

- Banach A., *Matka Boża Kościerska*, Wyd. Bernardinum, Pelplin 2003.
- Bober J., *W państwie pruskim*, w: M. Kallas (red.), *Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, t. 1, Wyd. Errata, Toruń 1994, s. 77-112.
- Bogucka M., Samsonowicz H., *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1986.
- Bruski K., Śliwiński B., *Pod rządami książąt pomorskich i zakonu krzyżackiego*, w: M. Kallas (red.), *Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, t. 1, Wyd. Errata, Toruń 1994, s. 27-56.
- Brzezińska M., *Stosunki społeczno-gospodarcze*, w: M. Kallas (red.), *Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, t. 1, Wyd. Errata, Toruń 1994, s. 115-150.
- Cichosz W., Krzysztof T., *Kościół na ziemi kosakowskiej*, Wyd. Poligraf, TYPO 2, Warszawa 2009.
- Cichosz W., Pankowska-Siedlik E., *Teologiczna pedagogia ikony na przykładzie Trójcy Świętej Andrieja Rublowa*, „Studia Gdańskie”, 2009, t. XXIV, s. 119-138.
- Ellwart J., *Kaszuby. Przewodnik turystyczny*, Wyd. Region, Gdynia 2001.
- Gdy Maryja otwiera drzwi. Antologia wierszy laureatów Konkursu Poezji Maryjnej w Kościerzynie 2000-2003*, Wyd. Bernardinum, Pelplin 2004.
- Jan Paweł II, *List do kobiet „A ciascuna di voi”*, Watykan 1995.
- Maria Macieja, *Koronacja Matki Bożej Bolesnej*, dostępne w Internecie:
<http://www.niepokalanki.pl/index.php?op=sanktuaria&pop=0202>.
- Obrzędy koronacji wizerunku Najświętszej Maryi Panny*, Katowice 2004.
- Pieta Kościerska*, Wyd. Margrafesen, Kościerzyna 1998.
- Pommerellisches Urkundenbuch*, hrg. v. M. Perlbach, Danzig 1882.
- Stencel E., Szczepiński M., *Sanktuarium Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin*, Wyd. Bernardinum, Pelplin 2003.
- Urbanowicz-Pluto L., *Kult Matki Bożej na Kaszubach na podstawie wybranych sanktuariów maryjnych*, Warszawa 2008 (maszynopis).

Urząd Miasta Kościerzyna, *Sanktuarium Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin*, dostępne w Internecie: <http://www.koscierzyna.gda.pl/414.artykul.html>.

Więckowiak J., *Królowa polskiego morza*, Wyd. Stella Maris, Gdynia 1992.

Więckowiak J., *Piety Pomorskie w rzeźbie, malarstwie i złotnictwie*, Wyd. Bernardinum, Pelplin 2002.